

declamo', 'faig exercicis de declamació', en el grec bíblic és 'meditar', i avui s'empra en el grec de Calàbria i d'Apúlia, precisament en el sentit de 'llegir' (Rohlf, EWUG, n.º 1346).

A base d'això, observava en el DCEC que alguns d'aquests mots romànics s'havien contagiats al llenguatge general, cristià i tot, amb sentits ja desviats: el sard *meledare* «raggirare, ruminare», «ritrattarsi, canviar di sentimento» (Spano) i al llgd. *maudà* «temporiser», i que per tant hi havia raó per creure que una cosa anàloga vagi esdevenir al català *maldar*. O sigui 'estudiar, exercitar-se' > 'fer esforços penosos'. Més que més, tenint present que la llengua moderna, com hem vist, ens ofereix diferents matisos i fins varietats semàntiques diferents, en la forma com es presenta aqueixa desviació de sentit en les regions i en els escriptors de la llengua.

Després veïrem que sembla haver-n'hi una extraordinària prova en la poca poesia conservada dels jueus catalans, la impressionant troballa publicada per Jaume Riera i Sans. Treballant-hi tots dos veïrem que les lletres hebrees מ-א-ל-ל-ר-י-ר-ס, en un dels seus epitalamis, del S. XIV, no es poden llegir com *mal-trets* (com s'havia pensat primer), sinó *mal-tarets*, futur plural de *mal-tar*. En total el text ara establert diu: «Tot jorn *mal-tarets* que hajau bé, / e de heret no digau re, / car de herets se pren nul bé. / *We qobés cal yad yarbé. / Šir hadaš*». Els tres primers versos, com en totes aquestes obres, en la llengua viva, el català del nostre jueus; i, rimant amb ells, un vers de tornada, en llengua sàvia, l'hebreu rabínic. El sentit és 'cada dia us esforçareu que tingueu bé, / i d'herències no en cureu (literalment 'no en digueu res') / car de les herències no es rep ('no es pren') cap bé: / i qui recull de mica en mica, abundarà'.

Aquí, doncs, tindriem ja l'acc. del cat. modern *maldar*, però amb la *t* conservada de l'ètimon judeo-grec ΜΕΛΤΑΡΕ, mantinguda també en italià i logudorès; i, d'altra banda, amb la *a* a la primera síl·laba, com en judeoprovençal i en altres formes romàniques: judeo-cast. de Bòsnia *maldar* 'meldar', Módena, Ferrara, Verona, Gorizia, Trieste *maldare* id., Niça *maudà* «étudier, lire» (que ja per raons morfològiques no poden venir de MALUS, contra el que cregueren Spitzer i REW, 5273).²

Tants indicis i tan forts cap a aquesta etimologia judeo-grega se'ns imposen quasi incontestablement. Com un mot així pogué passar dels jueus als altres cat. és el que costa molt de comprendre, havent entrat en l'ús comú i acceptat en definitiva pel llenguatge seriós i consagrat. Hebraïsmes de nivell popular són d'una raresa tal, que gairebé es pot parlar de cas únic.

Nota, però, que hi ha un text que potser sigui important en aquest aspecte, que ens el reporta el DAG.: «--- mas axí *maldarem*, e si miraculosament no se fa, serà la cosa e lo dan durable»: no se'ns aclareix qui ho escriví, ni quan ni a propòsit de què, i només he d'endevinar per detalls lingüístics que això no pot ser posterior a 1550, potser ni a 1480 (*mas, e, e, dan*).

No s'acaba de justificar prou la sospita que, llegint-

ho, em vingué (*miraculosament, donar dan*): que pogués ser tret d'algun procés de bruixeria. Si es trobesin proves més segures que el mot s'havia usat abans en aquest terreny, recordant-nos que tantes velles jueves foren acusades de bruixa, i que moltes «bruiques» o curanderes pretenien conèixer coses per parents o mestres hebreus o sarrainescs, ens explicariem que un mot, patrimoni primerament d'aqueix grup tan clos, s'hagués escampat a poc a poc, i amb sentit més o menys mudat, en cercles populars cada cop més amples; i, mirat primer amb recel pels bons parlants, sorgeixi després fins al català comú, quan la gent del Continent ja no es recordava que hi hagués hebreus nostres i moderns; recordem, en efecte, l'absència del mot a Mallorca. Potser el mateix Riera i Sans podria identificar el text de l'Aguiló. O ¿trobar el mot, per ventura, en processos de bruixeria?

Per ara i tant, no en tenim indicis prou sòlids i objectius. I fidels a l'esperit insubornablement crític de la nostra obra, hem de dir que hem vist altres camins etimològics. No pas els que ja vaig rebutjar en el DCEC/DECH, i algun altre a què he alludit ara, que no trobo candidats seriosos. Tampoc no m'he aturat gaire a pensar en un enllaç germànic: gòt. *maþl*,³ ags. *mæðel* 'assemblea pública', 'negociació' (del qual s'ha cregut trobar un representant en portuguès antic, cf. REW, 5328; Kluge-M., s. v. *vermählen*); totes les condicions del mot i el significat ens en desvien.

En canvi sí que fa molta impressió la perfecta semblança amb el grup indoeuropeu constituït pel lit. *maldaũ*, *maldyti* 'pregar insistentment', *malda f.* 'prec, pregària', *meldžiũ* 'jo prego, oro', pruss. ant. *maddla* 'prec, pregària',⁴ eslav comú *molǫ* 'pregar, orar' (paleosl. *moliti*, rs. *moliti-sja*, pol. *modla* 'pregària', armeni *matrem* «je prie, j'implore» (i més desviat, en germànic), Pok., IEW, 722.11. I per acabar-nos de mostrar fins a quin punt tot això era ja de data indoeuropea, han sorgit després els temples hitites i els seus cunèiformes, on *mal-tai-* és «réciter des invocations, prier» i *maldešsar* «prière, invocation» (Benveniste, *Vocab. des Instit. Indo-européennes* II, 246).

Impressionant tot això i quedi consignat per a deliberació del futur. Sempre ens podrà deixar indecisos entre una relíquua sorotàptica directa en el català i en alguns parlars ben afins (amb mera convergència del mot hebreu), o un mot importat ja de l'Orient indoeuropeu, en temps talmúdics, a l'hebreu medieval. No continuo. Primer perquè reconec que, en conjunt, apareix més assenyat d'atenir-se a la pista hebreo-grega, més palpable. També perquè als vells ens escau de ser sobris: no oblidant que el ll. *sobrius* és el privatiu de *ebrius*!, i cedir la paraula als més joves.

DERIV.: *Maldador*. *Maldaire*. *Maldiar* ribag. 'renyar, sermonejar' (Sopeira, *CongrLICat.*, p. 426), que tant interessa, com a prolongació nòrdica de l'acc. tortosina que hem comentat (recordem que a *-ejar* respon *-eyá* a Ribagorça, i amb una *e* sovint ben poc audible). *Maldicar* 'feinejar en coses lleugeres' que *AlcM* reporta d'Eivissa i Formentera (i que interessa en relació amb la presència de *maldar* a Menorca i l'absència a Ma-